

**Et tu Hungaria
cum Paulinis crescis**

**És Te Magyarország
a pálosokkal virulsz**

**Egyetemi Könyvtár
Budapest
2006. X. 17. - XII. 22.**

**Et tu Hungaria cum Paulinis crescis
És Te Magyarország a pálosokkal
virulsz**

Kiállítás a pálos rend történetéről a
budapesti Egyetemi Könyvtárban
2006. október 17. – december 22.

History of the Pauline Order: Exhibition in
the University Library Budapest
17 October – 22 December 2006

A kiállítás anyagát válogatta,
a kísérőfüzetet készítette:
Knapp Éva DSc

Budapest, Egyetemi Könyvtár
2006

Et tu Hungaria cum Paulinis crescis –
És Te Magyarország a pálosokkal virulsz

Kiállítás a pálos rend történetéről a budapesti Egyetemi Könyvtárban

A kiállítás 2006. október 17-től 2006. december 22-ig az ELTE Egyetemi Könyvtárban látható

Írta és a kiállítást
rendezte: Knapp Éva DSc

Az angol nyelvű bevezetőt fordította: dr. Tóth Péter

A címlapon:

A díszcímlap jelenetei a *Constitutiones religionis S. Pauli Primi Eremitae a [...]*
Papa Urbano VIII. approbatae et confirmatae. Romae [...] 1644 et denuo
reimpressae Viennae [...] 1646. c. kiadványból (Egyetemi Könyvtár, Ab 4r
222) (felül: Remete Szent Pálnak holló hozza a kenyeret; alul: Remete Szent
Pál halála, Remete Szent Antal jelenlétében; jobbról: Szent Ágoston, akinek
regulája szerint élnek a pálosok; balról: Szent Jeromos, Remete Szent Pál
életrajzírója)

Az Egyetemi Könyvtár engedélyével

A hátlapon:

A pálos rend címere látható. Az ábrázolás a pesti pálos könyvtár XVIII.
századi rézmetszetes ex libris-ének módosításával jött létre.

Az Egyetemi Könyvtár engedélyével

HU ISBN-10: 963-463-882-1

Kiadja az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár

Felelős kiadó: dr. Szögi László főigazgató

Technikai szerkesztő: Tóth Péter, webes megjelenítés: Varga Klára

www.konyvtar.elte.hu, E-mail: info@ludens.elte.hu

Készült: 100 példányban

©Knapp Éva DSc

Minden jog fenntartva, beleértve az elektronikus
információhordozókon való megjelentetés jogát is

Et tu Hungaria cum Paulinis crescis –
És Te Magyarország a pálosokkal virulsz

Kiállítás a pálos rend történetéről a budapesti Egyetemi Könyvtárban

Közismert tény, hogy a pálos rend középkori, magyar alapítású, évszázadokon át tevékeny szerzetesrend. Amikor a XIII. században Magyarországon a remete rend alapításához kapcsolódó első történeti dokumentumok keletkeztek, a magányos, világtól elforduló életideál Európa más tájain már közkedvelt volt. A korabeli társadalom megszokott keretein kívül a keresztény élet minél tökéletesebb megvalósítására vágyók a remeteségekben keresték az erényekhez vezető életutat.

A XIII. század közepe táján, a tatárjárás után a Pilisben Özséb (Eusebius) esztergomi kanonokot látomás ösztönözte a pilisi remeték keresztény közösséggé alakítására. Ekkor az ország más tájain, így például a Mecsekben élő remeték már rövid szerzetesi szabályzat szerint monostorban éltek. Pártfogójuk, Bertalan pécsi püspök életmódjuk szabályozásán kívül birtokokat adományozott nekik (1225). A földrajzilag egymástól viszonylag távol élő magyarországi remete közösségekből azonban nem az életmódjukra felügyelő, területileg illetékes püspökök közös elképzeléseinek összeötvözése révén jött létre a pálos rend. A szerzetesrend alapítójaként az utókor Özséb esztergomi kanonokot tiszteli. Az előkelő születésű Özséb minden bizonnyal kivételes személyiség volt. Egyéni adottságai, továbbá egyháztörténeti és kánonjogi ismeretei egyaránt ösztönözhatték a legendás Remete Szent Pál első remete példáját követő szerzetes közösség arculatának kialakítására.

A rend története ezer szállal kapcsolódott – és kapcsolódik ma is – Magyarország történetéhez. I. (Nagy) Lajos király, a pálosok első nagy jótevője a Velence elleni 1378-as háborút megnyerve a torinói békekötés (1381. augusztus 24.) egyik pontja értelmében kötelezte Velencét Remete Szent Pál mumifikálódott testereklyéjének átadására. A szent „hadizsákmány” Magyarországra hozatalával a király Remete Szent Pál oltalmába ajánlotta az országot. A legendás thébai első remete maradványait a budaszentlőrinci pálos főkolostor templomában az erre a célra kialakított kápolnában helyezték el, ahol zarándokok sokasága látogatta 1526-ig. Nagy Lajos adományaihoz hasonlítható pártfogásban Mátyás király részesítette a rendet, aki – mint ismeretes – 1475-ben Remete Szent Pál ünnepén aratott győzelmet Moldvában Ali bég seregei fölött.

A kiállítás megrendezéséhez egyedülálló lehetőséget biztosított az Egyetemi Könyvtár gazdag, több mint öt évszázad történetét megörökítő

pálos gyűjteménye. A tematikus válogatás a rend történetének különösen fontos dokumentumait mutatja be a következő hat egységben.

Remete Szent Pál – szentéletű pálosok. Remete Szent Pál, Boldog Özséb és a rend XVII. századi magyarországi vértanújának, Csepellényi Györgynek az életútját, alakját és ábrázolásuk legfontosabb ikonográfiai változatait mutatja be. Kitér Remete Szent Pál ereklyéjének Magyarországra hozatalára és sorsára.

Rendtörténet. A könyvtár gazdag rendtörténeti forrásaiból nyújt a kiállítás kereteihez szabott ízelítőt. Egy-egy rendház (Sajólád, Késmárk) vagy rendtag (Gyöngyösi Gergely, Gregorius Coelius Pannonius, Orosz Ferenc) hangsúlyosabb szerepeltetésével utal a jelenleg még további kutatásra váró témakörökre. Két kötet is látható a rend barokk kori általános rendi káptalani gyűléseinek dokumentumait összegző kéziratos sorozatból (Acta Paulinorum).

A pálos rend regulája és liturgikus emlékei. A kódextöredékek, az ősnymtatványok és a különösen becses hungarikum-nyomtatványok megpróbálják felidézni a rend közép- és barokk kori lelki arculatát. E tematikán belül láthatók misekönyvek, breviáriumok, antifonálé-töredékek és a rend által követett, folyamatosan bővített ágostonos regula nyomtatott kiadásai.

Pálos írók – pálos irodalom. A válogatás ismert (például Szombathelyi Tamás, Orosz Ferenc), kevésbé ismert (például Joannes Christolovez, Matthias Fuhrmann) és ismeretlen (például Nagy Imre) pálos szerzetesek különféle műfajú (például beszédek, prédikációk, római útikalauz, iskoladráma) irodalmi igényű munkáinak bemutatásával a régi magyar és az európai irodalom történetének egyik alig kutatott területére kívánja ráirányítani a figyelmet.

Könyv- és könyvtárkultúra. A pálos rend a középkor óta folyamatosan nagyra becsülte az írott kultúrát. Az egykor gazdag, évszázadokon át gondosan gyarapított és használt pálos könyvtárak (például Máriavölgy, Lepoglava, Zágrábremete) kiválasztott köteteinek, könyvtári katalógusainak és könyvállomány-jegyzékeinek bemutatásával elsősorban a magyarországi pálos könyvkultúra emlékeit vettük számba.

Pálos kegyhelyek, búcsújárás. A pálos rend jelentős közép-európai zarándokhelyei közül Czestochowa, Máriavölgy, Zágrábremete, Sopronbánfalva, Körös és Sasvár kéziratos és nyomtatott, latin és nemzeti nyelvű mirákulumos könyvei közül válogattunk. A nagyobb és kisebb vonzáskörű kegyhelyek tudatos egymás mellé helyezésével jelezni kívántuk a XVII. századtól napjainkig töretlen pálos lelkeség kisugárzó erejét.

A kéziratok és a nyomtatványok a röviden bemutatott témakörökön belül időrendben láthatók. A tematikus-kronologikus elrendezés segíti egyrészt a rend történetének nyomon követését, másrészt igyekszik hozzájárulni a források különféle típusainak gyors áttekintéséhez.

A kiállítás reprezentálja a rend középkori és Buda visszavívása utáni újjászervezett életét. Alkalmát a Budapesten megrendezett VII. Nemzetközi Pálos Konferencia (2006. október 16–18.) szolgáltatta. A címként választott ismeretlen eredetű – általában forráshivatkozás nélkül Pázmány Péter nevéhez kötött –, több nyelvi változatban ismert mondás a magyarság nemzeti toposzaihoz tartozik. Teljes terjedelmében így hangzik: „Et tu Hungaria, mi dulcis Patria, cum Paulinis crescis, et cum itidem descrescis” (És Te Magyarország, édes hazám, a pálosokkal virulsz és ővelük hanyatlasz).

History of the Pauline Order: Exhibition in the University Library Budapest

The Pauline order is the only medieval monastic order of Hungarian origin. In the 13th century when the first historical documents concerning the foundation of the order were made, the life-ideal of the solitary retreating from the world has already been wide-spread in all over Europe. Those who aimed to live a perfect Christian life sought the path leading unto the virtues in solitary life.

In the mid-13th century, after the Tartar conquest of Hungary, Eusebius, the canonical of Esztergom was inspired by a vision to transform the solitaries living separately in the monts of Pilis into an organized community. Meanwhile in other parts of the country, as for example in the monts of the Mecsek in the South, some solitaries have already been living according to a rule in monasteries. In 1225, their patron, Bartholomew, the bishop of Pécs, tried to give them rules and endowed them estates, too. These monastic communities living geographically far from each other were not organized and transformed into the new order of the Paulines by their bishops who controlled their spiritual and material life. It is the canonical Eusebius who is traditionally regarded as founder of the order. Eusebius probably who originally came of a noble family might have been an extraordinary person. His own skills, mastery of church history and canon law could helped him a lot in forming the new order after the ideal of St. Paul the first hermit.

The history of the order always stood in a very close connection with Hungary and this remained so up to the present. In 1381, Louis the Great, king of Hungary, the first and most important benefactor of the Paulines, after his successful military campaign against Venice, in the Turin contract of peace obligated the town to hand over the relics of St. Paul the Hermit to Hungary. After the translation of this holy 'trophy' to Hungary, the king put the whole country under the protection of St. Paul. The relics were placed in a separate chapel built in the church of the main monastery of the Paulines in Budaszentlőrinc, where multitudes of pilgrims visited them up to 1526, the Turkish conquest of Hungary.

A particular background for this exhibition was furnished by the rich collection of the University Library Budapest, which comprises the centuries of the history of the order. The exhibition is divided into six different topics each of them showing various aspects of the history of the Pauline order in Hungary.

St. Paul the Hermit – holy members of the Pauline order. The life and conversation of St. Paul the Hermit and the blessed George of Csepellény, martyr of the order in Hungary, is presented, along with the main iconographic types of their portrayal. The translation and the history of the relics of St Paul in Hungary is also represented.

History of order. The most important sources for the history of order are displayed here from the collection of the library. With highlighting the role of some monasteries or Pauline scholars (as e. g. Gregorius Gyöngyösi, Gregorius Coelius Pannonius or Francis Orosz) we wanted to stress some interesting problems for future research on the field. The later history of the order is represented by two volumes of the manuscript collection called Acta Paulinorum which contains different documents relating to the general assemblies of the order in the 17-18th century.

Rules and liturgy of the order. Manuscript-fragments, incunabula and old books printed in Hungary are illustrating the spirituality of the order in the Middle Ages and in the Baroque Era. There are missals, breviaries and several fragments of antiphonals exhibited, along with printed editions of the Augustinian Rule which was observed and continually augmented and commented by the Paulines.

Pauline writers – Pauline literature. With the presentation of the famous Pauline writers as Thomas of Szombathely or Francis Orosz, along with some less known (as Joannes Christovolez and Matthias Fuhrmann) or even completely unknown figures of the order (as Imre Nagy), all of them cultivating the widest range of literary genres, from orations and sermons to travel guides and school-dramas, the present selection sheds light on a still undiscovered field of European literary history.

Books and libraries. The written word has always been highly esteemed by the order. The presentation of books, catalogues and inventories of the once rich libraries of the Paulines, preserved and collected for centuries illustrates the book-culture of the Hungarian Paulines.

Pauline shrines and pilgrimage. Of the most important Central-European shrines of the order it is the collections of miracles from Czeszochowa, Marienthal, Zágrábremete, Sopronbánfalva, Körös and Sasvár, which were displayed here. These collections, containing, printed and manuscript, Latin and vernacular material as well, represent the minor and major centres together, stressing the ever radiant power of Pauline spirituality.

The layout of the manuscript and printed material in the single thematic groups was made in chronological order. This thematic and chronological

disposition helps to follow the complicated history of the order and gives a clearer view of the several types of sources.

The exhibition illustrates the Hungarian history of the order from the Middle Ages to the period after the regain of Buda in 1686, when the Paulines were re-organized again. In the background of our exhibition there stands the International Pauline Conference to be held in Budapest (16-18 October 2006). As title of the exhibition the proverb attributed to Peter Pázmány, archbishop of Esztergom in the 17th century was chosen which belongs to the national topoi of Hungary: „Et tu Hungaria, mi dulcis Patria, cum Paulinis crescis, et cum itidem descreciscis” (And You, O Hungary, my beloved home, will rise with the Paulines and decline also with them).

A kiállítás rendezőjének tudományos és ismeretterjesztő munkái a kiállítás témaköréből

Publications of the curator concerning the topic of the exhibition

Adatok Patacs és Ürög középkori birtokviszonyaihoz és gazdálkodásához = "Quibus expedit universis..." Diákköri dolgozatok 1977–1979, Budapest 1980 ELTE Középkori Magyar Történeti Tanszék, 23–51.

A Czech-kódex zsoltárfordításai, Vigilia 46 (1981) 262–264.

Remete szent Pál csodái. A budaszentlőrinci ereklyéhez kapcsolódó mirákulumfeljegyzések elemzése, Századok 117 (1983) 511–557.

Remete szent Pál csodái. A budaszentlőrinci ereklyéhez kapcsolódó mirákulumfeljegyzések elemzése = "Mert ezt Isten hagyta ..." Tanulmányok a népi vallásosság köréből, szerk. Tüskés Gábor, Budapest 1986 Magvető Kiadó, 117–188.

A máriavölgyi pálos kolostor könyvtára a 18. században. Rekonstrukciós kísérlet, Magyar Könyvszemle 108 (1992) 193–216, 311–328.

Máriavölgy = Marienlexikon, hg. R. Bäumer, L. Scheffczyk, St. Ottilien 1992 EOS Verlag, Bd. IV, 316–7.

Pálos iskoladramák, királyi tanintézmények, katolikus papneveldek színjátékai, sajtó alá rend. Varga Imre, Budapest 1990 Akadémiai Kiadó, (recenzió) Irodalomtörténeti Közlemények 96 (1992) 707–708.

Tamerlán. A lappangó pápai pálos iskoladráma magyar nyelvű programja 1761-ből, Irodalomtörténeti közlemények 97 (1993) 537–40.

Pálos gazdálkodás a középkori Baranya megyében = Varia Paulina I. Pálos rendtörténeti tanulmányok, szerk. Sarbak Gábor, Budapest – Csorna 1994 Árva Vince OSP ex Deleg. Gen. Kiad., 62–103.

Egy tévesen feltételezett XVIII. századi nyomda: Máriavölgy (1730–1736), Magyar Könyvszemle 110 (1994) 412–417.

Egy XVII. századi elbeszélésgyűjtemény: az első máriavölgyi mirákulumos könyv és irodalmi utóélete, Irodalomtörténet 80 (1999) 380–397. (Tüskés Gáborral)

Das erste Mirakelbuch von Mariatal (1661) und seine Wirkungsgeschichte, Simpliciana 21 (1999) 213–232. (Tüskés Gáborral)

Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens, hrsg. von Kaspar Elm [...], Berlin 2000 Duncker und Humblot, 333 l. (Berliner Historische Studien, Bd. 32., Ordensstudien 14.) (recenzió) Magyar Könyvszemle 117 (2001) 264–267.

A pálos rend középkori gazdálkodása – A pálos rend könyvkultúrája a barokk korban – A pálos rend oktató tevékenysége és a pálos iskoladramák = Pálosok [Tudományos ismeretterjesztő film] Szerk., rend. Bakos Katalin; készítette Vox-Trade Média Rt., 2005.

Remete Szent Pál – szentéletű pálosok — St. Paul the Hermit – holy members of the Pauline order

RMK III 613

Gabriel Christolovez: *Breve notitia della translatione del corpo di S. Paulo primo eremita*. Roma 1702.

Címlap – Title page

Remete Szent Pál ereklyéjének átvitelét – Velencéből Magyarországra, Budaszentlőrincre – megörökítő olasz nyelvű mű. – History of the translation of the relics of St. Paul the Hermit from Venice to Budaszentlőrinc written in Italian.

Ac 929

Matthias Fuhrmann: *Decus solitudinis sive vita, et obitus [...] Divi Pauli Thebaei [...]*. Viennae 1732.

200–205. p.: Descriptio Sacelli, et Sepulchri D. Patriarchae Pauli in ecclesia S. Laurentii.

A budaszentlőrinci pálos kolostor templomának Remete Szent Pál kápolnájáról és a szent ott őrzött ereklyetartó tumbájáról szóló leírás kezdete. A szöveget kísérő rézmetszeten a budaszentlőrinci ereklyetartó márvány koporsó Matthias Fuhrmann által elképzelt ábrázolása látható. – Beginning of the description of the reliquary tomb in the chapel of St. Paul the Hermit of the Pauline monastery in Budaszentlőrinc. The engraving shows an idealised image of the marble reliquary tomb as imagined by Matthias Fuhrmann.

Gb 440

Acta Sanctorum Ungariae, I. Tyrnaviae 1743.

24–41. p.: (január 15. Remete Szent Pál ünnepe) De S. Paulo Primo Eremita c. rész – 15th Jannuary, feast of St. Paul the Hermit

25. p.: Szent Jeromos Remete Szent Pál életrajzának kezdete. – Beginning of the *Life of St. Paul the Hermit* written by St. Jerome.

08268

Acta Sanctorum Ungariae, II, Appendix. Tyrnaviae 1744.

2–13. p.: (január 10.) Boldog Özsébről, a pálos rend első magyarországi provinciálisáról szóló rész kezdete Hevenesi Gábor Boldog Özséb életrajzával – Beginning of the chapter about the Blessed Eusebius,

first Hungarian prior of the Pauline order with the Life of Eusebius by Gábor Hevenesi

4–5. p.: „*Vita B. Eusebii. Ex MSS. R. P: Gabrielis Hevenyessi*” című rész kezdete. – Beginning of the „*Vita B. Eusebii. Ex MSS. R. P: Gabrielis Hevenyessi*”.

Ac 626

Franciscus Bossli: *S. Paulus Primus Eremita [...] seu Commentarius in vitam S. Pauli primi Eremitae [...]*. Viennae 1746.

Címlapelőzők a címlappal – Flyleaf with title page

A Christoph Winkler bécsi rézmetsző által készített címlapelőzőken Remete Szent Pál életének jelenetei láthatók, előtérben egy, a szent képére támaszkodó pálos szerzetessel. A jelenetsor fölött angyal tartja a „*Fac secundum exemplar*” bibliai (Ószövetségi /Kiv 25,40/) idézettel övezett Remete Szent Pál portrét. – The image on the flyleaf made by the Viennese engraver, Christoph Winkler shows scenes from the life of St. Paul the Hermit with a Pauline monk leaning on the image of the saint. Above an angel holds the portrait of St. Paul bearing the citation from the Old Testament „*Fac secundum exemplar*” (Ex 25, 40).

Ac 776

Responsum Anonymi censoris ad Libellum, quem Frater quidam Bossli, e coetu Paulinorum inscripsit De primatu S. Pauli Thebaei. Argentorati 1750.

Címlap – Title page

A még fel nem oldott titkos nyomdahelyű nyomtatvány Fr. Bossli: *S. Paulus Primus Eremita [...] seu Commentarius in vitam S. Pauli primi Eremitae [...]*. (Viennae 1746) című művét védelmezi egy névtelen cenzor ellenében. A mű feltételezhető szerzője Franciscus Bossli. – The book published secretly in a still unidentified place defends the work *S. Paulus Primus Eremita [...] seu Commentarius in vitam S. Pauli primi Eremitae [...]*. (Viennae 1746) by Fr. Bossli against an unnamed critic. The supposed author of the book is presumably Franciscus Bossli himself.

Ab 2r 211

Ignatius Pongrácz: *Triumphus Pauli [...]*. Posonii 1752.

Címlap Sebastian Zeller címlapelőzők-metszetével. – Title page with engraving made by Sebastian Zeller.

A kötet Remete Szent Pál életrajzait, ereklyéjének és a róla elnevezett szerzetesrendnek a történetét foglalja össze. – The book contains some lives of Saint Paul the Hermit along with the history of his relics and the order bearing his name.

Ac 4r 123

Matthias Fuhrmann (ed.): *Acta sincera Sancti Pauli Thebaei* [...]. Neostadii 1760. 32–33. p.: Szent Jeromos Remete Szent Pál életrajzának kezdete Remete Szent Pál rézmetszetű ábrázolásával. A metszetet az életrajzokat kiadó pálos szerzetes, Matthias Fuhrmann készítette. – Beginning of the *Life of St. Paul the Hermit* by Jerome with an engraved image of St. Paul which was made by the editor of the lives, the Pauline Matthias Fuhrmann.

Gb 58

Anonymi Hungarici Historia de Translatione S. Pauli P. Thebaei [...] *Accedit Dissertatio praeliminaris de controversa Sancti huius Translatione Hungarica*. Studio et opera P. Mathiae Fuhrmann [...]. Opus posthumum. Pestini 1799.

74–75. p.: A Remete Szent Pál ereklyéjének átviteléről szóló disszertáció vége és a Névtelen Magyar szerző történeti művének kezdete. – End of the dissertation about the translation of the relics of St. Paul the hermit and beginning of the historical work by the Anonymous Hungarian.

RMK II 355

[Gabriel Hevenesí]: *Ungaricae Sanctitatis indicia* [...]. Tyrnaviae 1692.

46. p.: Boldog Özséb látomása a kis lángok (az egyedül élő remeték) egyetlen lánggá (szerzetesrenddé) alakulásáról. – The vision of Blessed Eusebius about the minor flames (the solitaries) transforming into one major flame (the order itself).

RMK I 354

[Hevenesí Gábor]: *Régi magyar szentség* [...]. Nagyszombat 1695.

103–105. p.: „Bódog Eusébius, Esztergami Káptalanbéli személy, és Remete Szent Pál szerzetének első Próvinciálissa” életrajza magyar nyelven. – Hungarian version of the „Life of the Blessed Eusebius of the Esztergom chapter and first prior of the order of St. Paul the Hermit”.

Gb 508:2

[Gabriel Hevenesí]: *Ungaricae Sanctitatis indicia* [...], Editio secunda, priore auctor. Tyrnaviae 1737.

103–104. p.: A vértanú pálos szerzetes, Csepellényi György († 1674. május 24.) rövid életrajza a róla készült rézmetszettel. A metszeten angyal hozza a győzelem pálmaágát és a dicsőség kardját, miközben a felhők között feltűnik a mártírokat megillető égi korona. – Short life of the Pauline martyr George Csepellényi († 24. May 1674.) with an engraving. The image shows an angel bringing the palm of victory and the sword of glory, while among the clouds appears the heavenly crown of the martyrs.

Gb 506:1

Vita et mors venerabilis Patris Georgii Csepelleny [...]. Tyrnaviae 1765.

Címlap a címlapelőzék rézmetszettel, melyen a szent megdicsőülési jelenete látható – Title page with an engraving showing the apotheosis of the saint.

A kiadvány megjelentetése előtt 101 évvel vértanúságot szenvedett pálos szerzetes életének és halálának krónikája. – The book containing the life and death of the martyred Pauline monk was published 101 years after his martyrdom.

1. ábra [Gabriel Hevenesí]: *Ungaricae Sanctitatis indicia* [...]. Tyrnavie 1692, 46.

Rendtörténet — History of order

Cod. Lat. 115

Inventarium Paulinorum conventuum chartarum regesta et bullarium continens – „*Liber viridis*”

I. rész. 72–73. p.: A sajlóádi pálos kolostor okleveleinek regesztái – *Regests of the chartres concerning the Pauline monastery of Sajólád*

A kódex első részében (89 lap) a középkori hatvannyolc pálos kolostor okleveleinek regesztái olvashatók. Hervay Ferenc szerint lehetséges, hogy ez az összeállítás Gyöngyösi Gergely munkája, amelyet 1521–22-ben saját kezével írt (Gyöngyösi Gergely autográf kézírása mindmáig ismeretlen). A második rész (4+79 levél) a pálos rend 1308–1525 közötti általános privilégiumainak gyűjteménye egy kéz másolatában. A XVI. század első felében keletkezett kézirat kötéséről a „*Zöld kódex*” nevet kapta. – The first 89 folios of the manuscript contain regests of charters concerning sixty-eight medieval Pauline monasteries. Some experts argue that the collection was made by Gregorius Gyöngyösi and was written by himself in 1521/2. The second part of the manuscript is a collection of general privileges given to the Pauline Order between 1308–1525 written by one single hand. The manuscript was copied in the first half of the 16th century and was named after its green binding as „The Green Book – *Liber viridis*”.

Cod. Lat. 131

Formularium Ordinis Eremitarum S. Pauli

ff. 35–38., f. 46: Simontornyai Gergely, Bebek Imre prépost titkárának levélváltása Gregorius Coelius Pannonius-szal Luther Márton *Postilláiról*. – Letters by Gregory of Simontornya secretary of the Provost Emericus Bebek, written to Gregorius Coelius Pannonius about the postils of Martin Luther.

f. 35r: „Epistolare commercium [...]” kezdettel a levélváltás kezdete. (Kiadva: Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából. II. Budapest 1904, Nr. 281–284, 312–318. p. – Beginning of the letters as edited in *Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából*. II. Budapest 1904, Nr. 281–284, 312–318. p.)

Ab 151/c

Gyöngyösi Gergely: *Vitae fratrum heremitarum ordinis fratrum Sancti Pauli primi heremita*

202–203. p.: Csanádi Albert életrajza himnuszainak kezdetével (*Hymnus de annunciatione B. Virginis; Hymnus de Angelis*). A két himnusz feltételezés szerint eredetileg magyar nyelven készült (a magyar szöveg ma már ismeretlen) és átfordították latinra. – Biography of Albertus of Csanád with incipits of his hymns (*Hymnus de annunciatione B. Virginis; Hymnus de Angelis*). The two hymns were presumably written in Hungarian (the Hungarian original is lost) and were later translated into Latin.

A pálos rend szerzeteseinek életrajzait Dombrói Márk kezdte el megírni a XV. század második felében; ezt a munkát folytatta Gyöngyösi Gergely. A kézirat 1603 előtt keletkezett másolat, melyet 1603-ban jegyeztek be a csáktornyai pálos kolostor katalógusába („S. Helenae catalogo inscriptus 1603”). A kéziratot 1743-ban a lepoglavai kolostor egyik kötetéért elcserélték, s 1786-ban, a rend feloszlásakor e példány Lepoglaváról az Egyetemi Könyvtárba került. A Hervay Ferenc által gondozott kritikai kiadás (Gregorius Gyöngyösi, *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae*, ed. Franciscus L. Hervay, Budapest 1988.) ezt a kéziratpéldányt vette alapul. – Biographies of Pauline monks were collected first in the second half of the 15th century by Mark of Dombró. His work was continued by Gregorius Gyöngyösi. The manuscript was copied before 1603 because it is recorded in the catalogue of the Pauline monastery of Csáktornya from the year 1603 („S. Helenae catalogo inscriptus 1603”). Later it was bought by the monastery of Lepoglava, and it was from there that after the dissolution of the order it came to the University Library. The critical edition of the work was made by Ferenc Hervay (Gregorius Gyöngyösi, *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae*, ed. Franciscus L. Hervay, Budapest 1988.) who based his edition upon this very manuscript.

RMK III 381a:2

Ferdinand Grieskircher: *Magnae Ungariae Dominae, Unici Dei Matris admirabilis mirabilia, quae in statua sua sacra super Posonium in Thal, Sub cura FF. PP. Paulinorum locata, mirabiliter operatur*. Viennae 1661.

Kihajtható melléklet a pálos rend monostorainak magyarországi 1629. évi jegyzékéről. – Appendix containing a list of Pauline monasteries in Hungary in the year 1629.

RMK III 401a

Andreas Eggerer: *Fragmen panis corvi proto-eremitici [...] Opus Compendiario scriptum [...]*. Viennae 1663.

Címlap a pécsi pálos rezidencia könyvtárának 1718. évi tulajdonosi bejegyzésével. – Title page with possessor-note of the Pauline residence in Pécs from the year 1718.

Eggerer pálos rendtörténetének fő forrása Gyöngyösi Gergely *Vitae Fratrum*a volt. A mű Remete Szent Pál legendás életétől 1663-ig követi nyomon a rend történetét. – The main source of this order-history written by Eggerer was the *Vitae fratrum* of Gyöngyösi. The work sketches the history of the order from the legendary life of St. Paul the Hermit up to the year 1663.

Ab 154/I

Acta Paulinorum, tom. I.

528. p.: Incipit Annotatio Capituli Generalis 1657. die 17 mensis Maij celebrati in monasterio B. M. V. Thall nuncupato. – Az 1657. május 17-i máriavölgyi általános rendi káptalani gyűlés kéziratosa iratanyagának kezdete. – Beginning of the acts of the general assembly of the Order held at 17 May 1657 in Máriavölgy.

Ae 4r 717/coll. 3.

Radix, et origo Eremiticoenobiticae religionis S. Pauli Primi Eremitae cum Breuissima Monasterij S. Crucis in Pilisio Territorij Strigoniensis Relatione, a Beato Eusebio Strigoniensi Canonico [...]. Romae 1683.

Címlap – Title page

A pálos rend eredetéről és a pilisi Szentkereszt monostorról szóló traktátus. – A treatise concerning the origin of the Pauline order and the monastery of Szentkereszt in the mounts of Pilis.

Ab 154/V

Acta Paulinorum, tom. V.

Címoldal: Az 1715. évi máriavölgyi általános rendi káptalani gyűlés kéziratosa iratanyagának díszes kezdő oldala – Adorned beginning of the acts of the general assembly held in 1715 in Máriavölgy.

Ab 157

Catalogus mortuorum fratrum sacri, candidi ac exempti ordinis S. Pauli primi eremitae, ab anno D. 1734 ad a. D. 1763.

f. 40r–43r: Az osztrák pálos provincia halottainak névjegyzéke – Register of the dead members of the Austrian Pauline Province

Ab 2r 277

Nicolaus Benger: *Annalium Eremiticoenobiticorum ordinis Fratrum Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae [...]*. Posonii 1743.

Címlap a címlapelőzéssel – Title page with flyleaf

A címlapelőzők rézmetszeten Esterházy Imre, volt pálos szerzetes, esztergomi érsek portréja látható. A rendtörténeti munka Eggerer rendtörténetét folytatja 1663-tól 1727-ig. – The engraving of the flyleaf shows Imre Esterházy, who before his investiture as archbishop of Esztergom was a Pauline monk. The work is a continuation of the earlier order-history written by Eggerer.

Ac 4443

Franciscus Orosz: *Synopsis Annalium Eremiticoenobiticorum F.F. Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae [...]*. Sopronii 1747.

Címlap és címlapelőzők – Title page with flyleaf

A rend történetét összefoglaló latin nyelvű mű e példánya a sasvári pálos rendház könyvtárából származik. A címlapelőzők rézmetszet Matthias Fuhrmann műve; a képen a rendtagok a rendalapítót dicsőítik. A metszeten balra, lángnyelvvel a feje fölött Boldog Özséb alakja. – A concise history of the order coming from the library of the monastery in Sasvár. The engraving on the flyleaf was made by Matthias Fuhrmann. In the picture the monks are glorifying the founder of the order, while on the left hand side of the page the figure of the blessed Eusebius appears with flames above his head.

Ac 838

Franciscus Orosz: *Synopsis Annalium Eremit-Coenobiticorum F.F. Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae [...]*. Sopronii 1747.

386–387. p.: A pálos rend erdélyi kolostorainak felsorolása. – A list of Pauline monasteries in Transylvania.

Ac 87

Franciscus Orosz: *Synopsis Annalium Eremit-Coenobiticorum F.F. Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae* [...]. Sopronii 1747.

373–386. p.: A pálos rend magyarországi kolostorainak felsorolása alapításuk időrendjében. Elsőként a Pécs melletti patacsi Szent Jakab Apostolról elnevezett monostorról olvashatunk. – A chronological list of Hungarian Pauline monasteries. It is the monastery of the Apostle Jacob in Patacs which stands at the beginning.

Ab 176

**Liber rationum v. conventus Késmárkiensis Ord. S. Pauli Primi
Eremitae ab anno 1757 ad a. 1771.**

ff. 82v–83r: a késmárki pálos kolostor kiadásai 1762 januárjától –
Expenses of the Pauline monastery at Késmárk from January 1762

Gb 563

[Szluha György]: *Compendium historiae sacri, religiosi, ac proprie Hungariae Ordinis S. Pauli Primi Eremitae, cum cathalogo monasteriorum, et virorum illustrium ejusdem ordinis.* Vacii 1804.

Címlap – Title page

Az expálos Szluha György névtelenül megjelent művében összefoglalja a rend történetét, közli a rendházak jegyzékét és bemutatja a rend kimagasló eredményeket elért szerzeteseit. – The work written by the former Pauline monk, George Szluha is a concise history of the order, containing a list of its monasteries and introducing the most illustrious members of the order.

2. ábra *Acta Paulinorum*, tom. V., címoldal

A pálos rend regulája és liturgikus emlékei — Rules and liturgy of the order

U. Fr. I. m. 115

Psalterium chori Ordinis Paulinorum

A XV. első felében minden valószínűség szerint Magyarországon készült pálos kódex töredékét egy Lepoglaváról származó, a sajtó alól 1514-ben kikerült nyomtatvány (Gregorius, S.: *Moralia in Beatum Job*, Basiliae) kötése őrizte meg. A töredék a 43., 44., 45., 62., 63., 64. 65. zsoltár szövegét tartalmazza. – The piece is a fragment of a 15th century Pauline manuscript made presumably in Hungary which was preserved in the binding of a book printed in 1514 (Gregorius, S.: *Moralia in Beatum Job*, Basiliae) and having been part of library of the monastery of Lepoglava. It contains Psalms 43, 44, 45, 62, 63, 64, 65.

U. Fr. I. m. 193

Missale Ordinis Paulinorum

A XV. század közepi magyarországi pálos misekönyv töredékét a lepoglavai híres pálos kolostor könyvtára egy ősnymtatvány (Bernardinus Senensis: *Quadragesimale de christiana religione*. Basel, non post 1490) kötetstáblájaként őrizte meg. – Fragment of a 15th century Pauline missal which was found in an incunabulum (Bernardinus Senensis: *Quadragesimale de christiana religione*, Basel, non post 1490) from the library of the famous Pauline monastery of Lepoglava.

U. Fr. I. m. 204

Missale Ordinis Paulinorum

A XV. század második felében készült pálos missale töredéke a Kisboldogasszony (Szűz Mária születése, szeptember 8.) napi mise szövegrészeit tartalmazza az Esztergom-, Zágráb-Kalocsai érsekség és a pécsi püspökség rítusának megfelelően. – Fragment of a Pauline missal containing texts for the mass in the feast of the Nativity of the Virgin (8 September). The texts are similar to those of the liturgical books used in the dioceses of Esztergom, Kalocsa and Pécs.

U. Fr. I. m. 221

Antiphonale Ordinis Paulinorum

A XIV., XV. század fordulóján készült pálos használatú pergamen kódex töredéke Szent Ágoston officiumát tartalmazza. A töredéket

Szamosközy István történeti collectiója őrizte meg, az antifonále margináliája egy, a XVII. század elején rajzolt Mexikó térkép. – Fragment of a 14/15th century parchment-manuscript of the Paulines which was found in the manuscript collection of the famous Hungarian historiographer István Szamosközy. It contains the office of St. Augustine, while on the margin there is a small hand-drawn map of Mexico.

Inc 812a

Breviarium Ordinis Fratrum Heremitarum Sancti Pauli primi heremiteae. [Basel 1486–1491].

137v–138r: A nagyobbírti rész kezdete – Beginning of the Lenten Period.

RMK III 65

Missale fratrum heremitarum Ordinis divi Pauli primi heremite. Sub regula beati Augustini [...]. (Venetiis 1514).

Címlap a máriavölgyi pálos kolostor könyvtárának tulajdonosi bejegyzésével – Title page with the possessor-note of the Pauline monastery of Máriavölgy

A fametszetes nyomdászjelvényen három térdelő pálos szerzetes ajánlja fel a missalét Remete Szent Antalnak és Szent Ágostonnak. – The emblem depicts three kneeling Pauline monks offering the missal to St Paul the Hermit and St. Augustine.

Ab 4r 222

Constitutiones religionis S. Pauli Primi Eremitae a [...] Papa Urbano VIII. approbatae et confirmatae. Romae [...] 1644 et denuo reimpressae Viennae [...] 1646.

Díszcímlap – Ornamented title page

A pálos rend VIII. Orbán pápától megerősített regulájának 1646. évi bécsi kiadása. A díszcímlap jelenetei – felül: Remete Szent Pált holló táplálja a pusztában; alul Remete Szent Pál és Remete Szent Antal találkozása; jobbról: Szent Ágoston; balról: Szent Jeromos. – A Viennese edition of the rule of the Pauline order confirmed by the pope Urban VIII. The scenes of the title page are as follows: above there is St. Paul the Hermit in the desert feeded by the raven; underneath: the meeting of St. Paul the Hermit and St. Antony; on the right: St. Augustine; on the left: St. Jerome.

Explanatio Regulae Divi Augustini Episcopi Hipponen[sis] facta A. R. P. Gregorio Coelio Pannonio, Ordinis FF. Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae Presbytero. Ex post per A. R. P. Andream Goldonowski, ejusdem ordinis in Polonia ac Sylesia Priorem Provincialem, additis brevibus virtutum, praxibus, aucta. Viennae 1642.

22–23. p.: a szerzetesi szegénységi fogadalomról szóló fejezet kezdete – beginning of the chapter on monastic poverty

Gregorius Coelius Pannonius: *Annotationes in Regulam divi Augustini episcopi [...]*. (Venetiis 1537) című, a pálosok által követett ágostonos szerzetesi szabályokat tartalmazó mű Goldonowski által bővített kiadása. – Augmented edition of the work *Annotationes in Regulam divi Augustini episcopi [...]*. (Venetiis 1537) written by Gregorius Coelius Pannonius containing the monastic rules of the Augustinian order followed also by the Paulines.

Ad 4r 678

Explanatio Regulae Divi Augustini Episcopi Hipponensis. Facta A. R. P. Gregorio Coelio Pannonio, Ordinis FF. Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae Presbytero. Ex post per A. R. P. Andream Goldonowski, ejusdem ordinis in Polonia ac Sylesia Priorem Provincialem, additis brevibus virtutum, praxibus, aucta. Cum licentia superiorum reimpressa. Posonii 1742.

Címlap – Title page

A Goldonowski által bővített Gregorius Coelius Pannonius-féle regula magyarországi, pozsonyi kiadása. – Edition of the rule compiled by Gregorius Coelius Pannonius and augmented by Goldonowski published in Pozsony, Hungary.

Ac 4201

Festa, nec non Officia propria Sanctorum Patronorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae [...]. Tyrnaviae 1753.

Címlap – Title page

Ae 156

Festa, nec non Officia propria Sanctorum Patronorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae [...]. Tyrnaviae 1753.

27. p.: Remete Szent Pál ünnepi officiumának kezdete – Beginning of the office of St. Paul the Hermit

3. ábra *Missale fratrum heremitarum Ordinis divi Pauli primi heremite [...]*.

(Venetis 1514). A nyomdászjelvény részlete a címlapról

Pálos írók – pálos irodalom — Pauline writers – Pauline literature

Cod. Lat. 114:3, ff. 97–124.

Thomas de Szombathely: *Exhortatorium Eremitarum S. Pauli*

f. 97r: Sermo de religiosis primus, „Egredere de terra tua [...]” kezdettel Szombathelyi Tamás pálos szerzetes író 1476–80 és 1484–88 között volt a pálos rend főnöke. Irodalmi művei kéziratban maradtak fenn. Az *Exhortatorium* a pálos renden belüli életvitellel foglalkozik. A művet őrző vegyes tartalmú kódex 1525 után keletkezett Magyarországon. – Thomas of Szombathely a Hungarian writer of the Pauline order was prior between 1476–80 and 1484–88. His works are preserved in this single manuscript made after 1525 in Hungary. His work entitled *Exhortatorium* is a treatise about monastic life.

Ab 152

Emericus Nagy: *Delitiae Eremitarum Decem Convivijs absolutae, viginti dapibus mira suavitate pollentibus instructae*. [1655].

f. 5r: a pálos szerző kéziratosa munkájának címlapja – tile page of the manuscript of the work

Ga 4r 937

Joannes Christolovez: *Panegyricon Austriacum seu Austriaca Domus in Domo David figurata super D. Leopoldo fundata [...]*. [Czestochova] 1703.

Címlap a szakolcai pálos rendház 1730-ból származó tulajdonosi bejegyzésével – Title page with possessor-note of the Pauline monastery of Szakolca from the year 1730

Joannes Christolovez pálos szerzetes munkája a Habsburg uralkodóház dicsőítéséről. A nyomtatványban a szerző az uralkodóházat a bibliai Dávid király nemzetségéhez hasonlítja. – The work of the Pauline Joannes Christolovez is a glorification of the Habsburg dynasty comparing it to the posterity of King David.

Gb 2441/coll. 6.

Matthias Fuhrmann: *Himmlische Gross-Heldin [...] Maria [...] Lob- und Ehren-Rede zu Maria-Trost, nechst Grätz in Steyermark vorgestellet [...]*. Wienn 1734.

Címlap – Title page

A Mária prédikáció a Graz melletti Maria Trost pálos búcsújáráhely kegyszobra tiszteletére készült. – Sermon on Virgin Mary glorifying the statue of Mary in the Pauline shrine of Maria Trost near Graz.

Ge 253

Matthias Fuhrmann: *Dux viae. Angelicus ad Urbem Romam [...]*. Viennae 1749.

Címlap – Title page

A sokoldalú pálos szerzetes (író, történetíró, rézmetsző) római zarándokoknak szánt útikalauza a szent helyek és ereklyék részletező leírásaival. – A guide for pilgrims to Rome with detailed descriptions of sanctuaries and relics written by the Pauline polihistor, Matthias Fuhrmann, who was writer, historiographer and engraver.

Ha 1218

Franciscus Orosz: *Orationes Regum et Principum Magni Regni Hungariae [...]*. Ginsburgi 1754.

100–107. p.: Oratio Geysae, Ducis Hungarorum, ad sui regni Principes dicta

Orosz Ferenc magyar történelmi tárgyú beszédeinek gyűjteménye Attila korától 1598-ig. A Géza fejedelemről szóló beszédben maga Géza nagyfejedelem szólítja meg Magyarország előkelőit. – A collection of fictitious speeches from the Hungarian history from the age of Attila to 1598 compiled by Francis Orosz. The speech of Prince Géza shows the prince as addressing directly the Hungarian noblemen.

Gb 885

Orosz Ferenc (ford.): *Első Lajos magyar királynak dicsőséges országglásárul [...]* rövid krónika. [Második kiadás, az első Kassán 1731-ben jelent meg.] Buda 1760. [Second edition, the first one was published in 1731 in Kassa]

B7v–B8r: az ajánlás vége és az olvasóhoz szóló bevezető kezdete – End of the dedication, beginning of the foreword.

02968

Orosz Ferenc (ford.): *Első Lajos magyar királynak dicsőséges országglásárul [...]* rövid krónika. [Második kiadás, az első Kassán 1731-ben jelent meg.] Buda 1760.

1. p.: Kükkülei János (Tót-Solymosi Apród János) Nagy Lajos király viselt dolgairól szóló krónikájának magyar fordítása. Ismeretes, hogy Nagy Lajos király különösen kedvelte és becsülte a pálos rendet –

valószínűleg ez a tény is ösztönözte a fordítás elkészítését. – 1. p.: Hungarian translation of the chronicle by John of Kükülle on the history of Louis the Great, King of Hungary (1340-82). Louis was a great supporter of the Pauline order, which could play an important role in preparing this Hungarian translation.

Min. A. 71

Maga magán győzedelmeskedő Tamerlán, szomorú játék. Győr 1761
Streibig Gergely János.

Címlap – Title page

Egy Pápán, a pálosoknál tanuló diákok által patrónusuk, gróf Esterházy Ferenc tiszteletére bemutatott pálos iskoladráma nyomtatott programja. – Pauline school drama staged by the students of the Pauline grammar school in Pápa to the honour of their patron, the Count Ferenc Esterházy.

04931

Orosz Ferenc (ford.): *Lelki kintsekkel rakott tárház [...]*. Kassa 1769.

Címlap – Title page

Nicolaus Hanapus domonkos szerzetes latin nyelvű művének a „magyar nemzetnek lelki javára” átültetett kiadása. A fordítást a bevezető szerint Orosz Ferenc pálos szerzetes a „[...] T. N. Veszprém Vármegyében lévő, és Somlyó-Hegyéhez közel helyesztetett Nagy-Jenei, vagy-is, a mint közönségesben nevezik, Tüskevári Klastromunkban 1767-dik esztendőben” készítette. – Hungarian version of the work written originally by the Dominican Nicolaus Hanapus translated by the Pauline monk, Francis Orosz for the edification of the Hungarian nation in 1767 at the monastery of Tüskevár.

Gc 38

Georgius Szluha: *Puncta et animadversiones pro rei litterariae per inclitum Regnum Hungariae, partesque eidem adnexas emendatione, et meliori scholarum catholicarum institutione patriae patribus oblata [...].* Budae 1790.

Címlap – Title page

A pálos rend feloszlatása után Sátoraljaújhelyen, majd Nagyváradon tevékenykedő expálos e művében foglalta össze a katolikus iskolák megjobbítását célzó közoktatásügyi elképzeléseit. – The author, a former Pauline monk is presenting his view about the reformation of the Roman Catholic education in Hungary.

Gb 454

Mathaeus Simon: *Supplementum ad Dissertationem historico-criticam [...] Georgii Pray de dextra S. Stephani primi Hungariae regis [...]*. Vacii 1797

Címlap – Title page

Simon Máté pálos szerzetes Pray György Szent Jobbról írt munkájának kiegészítése Kolárits Joachim, a pálos rend definitorának és procurátorának kéziratos kollekciója alapján. – Supplement to the treatise of George Pray about the 'Holy Right Hand' of St. Stephen, King of Hungary written by the Pauline monk, Matthew Simon. The work was based upon the manuscripts of Joachim Kolárits, definitor and procurator of the order.

Ad 1044

Johann Berger: *Sammlung verschiedener Predigt- Mess- Christenlehr- und anderer Gesänge [...] herausgegeben zum Besten der Wandorfer ehemaligen Pauliner-Kirche [...].* Oedenburg 1828.

Címlap – Title page

A II. József országlása idején feloszlattott pálos rend sopronbánfalvi (= wondorfi) búcsújáráhelye használatára kiadott áhítati összeállítás. – Devotional collection for the use of the shrine in Wondorf maintained by the Pauline order and dissolved by Emperor Joseph II.

4. ábra Egy pálos iskoladráma programjának címlapja

Inc. 372

Hieronymus, S.: *Epistolae*, Pars 1–2. Basel 1489.

f. 1r: címdoldal Hadnagy Bálint 1511. évi tulajdonosi bejegyzésével – Title page with a possessor-note of Valentine Hadnagy from the year 1511

Az ősnymtatványt már 1628-ban a lepoglavai pálos kolostor könyvtárában őrizték. A kötetben a gépi számozású 394. fólión Hadnagy Bálint autográf glosszája olvasható. – The incunabulum was possessed by in the library of the Pauline monastery of Lepoglava already in 1628. On folio 394 of the book there is an autograph note of Valentine Hadnagy.

Cod. Lat. 38

Petrus de Tarantasia: *In II. librum Sententiarum Commentarium* – Thomas de Aquino: *Quaestiones IV. de beatitudine*

f. 1r: az első fólió a pálos rendi tulajdonosi bejegyzéssel (Conventus Remetensis prope Zagrabiam) – the first page of the manuscript with a possessor note of a Pauline monastery (Conventus Remetensis prope Zagrabiam)

A XIII., XIV. század fordulóján készült kéthasábos pergamen kódex valószínűleg a XVI. században került a zágrábremetei pálos kolostor könyvtárába, ahonnan a rend feloszlását követően az Egyetemi Könyvtárba szállították. – The parchment manuscript was made in the 13/14th century and was acquired by the Pauline monastery of Zágrábremete in the 16th century, from where, after the dissolution of the order it came to the University Library.

RMK III 93:2

[Gregorius Coelius Pannonius]: *Collectanea in Sacram Apocalypsin D. Ioannis Apostoli et Evangelis*. [...]. Venetiis 1547.

Címlap a tulajdonosi bejegyzésekkel – Title page with possessor-notes
Gregorius Coelius Pannonius Haimo von Halberstadt (†853) apokalipszis-kommentárja ismeretében készített művét a tulajdonosi bejegyzés szerint a rend feloszlata előtt a lepoglavai pálos kolostor könyvtárában őrizték. – This copy of the work of Gregorius Coelius Pannonius was written on the basis of the Commentary on the Apocalypse by Haimo von Halberstadt (†853). The volume was also possessed by the library of the Lepoglava monastery.

Ab 4r 5

Constitutiones religionis S. Pauli Primi Eremitae a [...] Papa Urbano VIII. approbatae et confirmatae. Romae 1644.

Díszcímlap hátoldala a pesti pálos könyvtár rézmetszetes ex libris-ével – Ornamented title page with an engraved ex libris of the Pauline library in Pest.

RMK III 559/a

Casparus Mallechich: *Samaritanus Oleo et Vino restituens sauciatum. Sive Index Severus et benignus*. [...]. Viennae 1693.

Címlap: a varasdi pálos szerzetes jogi munkájának e példányát a kéziratos bejegyzés szerint Német Imre pálos szerzetes forgatta – Title page: The legal work of the Pauline monk Mallechich from Varasd was – according to the manuscript notes – used by Pauline father Emericus Német.

Bd 2r 66

Casparus Mallechich: *Quadripartitum regularium*. [...]. Neostadii 1738.

Címlap – Title page

Mallechich Gáspár pálos szerzetes a pálos rendnek adományozott privilégiumokat közlő történeti munkájának e példányát a kéziratos bejegyzés tanúsága szerint 1749-ben katalogizálták a pesti pálosok könyvtárában. – This copy of the historical work by the Pauline monk Casparus Mallechich records the privileges given to the order. The volume was catalogued in the library of the Paulines in Pest in 1749.

J 7

Catalogus librorum bibliothecae neo erectae, monasterii Mariae Thallensis, ordinis monachorum Sancti Pauli P. Eremitae. Peculiari industria, et solitudine R. P. Bartholomaei Orlay, praefati Monasterij Mariani Prioris meritissimi: confectus Anno 1772.

f. 401r: Medici

A máriavölgyi pálos kolostor 1772-ben újra rendezett könyvtárának szakrendi katalógusa az orvosi könyvek jegyzékével. – Catalogue of the library of the Pauline monastery in Máriavölgy re-arranged in 1772. List of the medical works held in the library.

J 13/1

Catalogus Librorum in Bibliotheca PP. Paulinorum Albaeragalensium repertorum. 1786.
68–69. p.: az 1786-ban felosztatott székesfehérvári pálos könyvtár latin és magyar nyelvű prédikációs köteteinek felsorolása becsértékükkel – List of Latin and Hungarian sermonaria along with their esteemed prices held by the Pauline monastery in Székesfehérvár abolished in 1786.

J 13/6

Catalogus Librorum in Bibliotheca aboliti die 20a Martii 786. PP. Paulinorum Conventus Papensis repertorum.

ff. 22v–23r: két lap a felosztatott pápai pálos kolostor könyvtárának jegyzékéből – two pages from the list of books held formerly by the abolished monastery of Pápa

J 13/7

Catalogus Librorum Bibliothecae P.P. Paulinorum Pestiensium per I. Administrationem Pestien. Confectus et dum praefati Libri Bibliothecae R. Scient. Univ. Inferebantur, traditus Anno 1786: mense Novembri.

Külső borító a címmel – Cover with title

A felosztatott pesti pálos rendház könyvtárának katalógusa, melynek állományát átszállították az Egyetemi Könyvtárba. – Catalogue of the abolished monastery in Pest, the books of which were transferred to the University Library.

J 13/9

Catalogus Librorum in Bibliotheca aboliti Conventus PP. Paulinorum S.aUjhelyiensium repertorum. [1786].

84–85. p.: A katalógus utolsó oldala a záradékkal – Last page of the catalogue with some closing remarks

A sátoraljaújhelyi pálos könyvtár felosztatási jegyzéke. – Abolitional list of the Pauline library of Sátoraljaújhely.

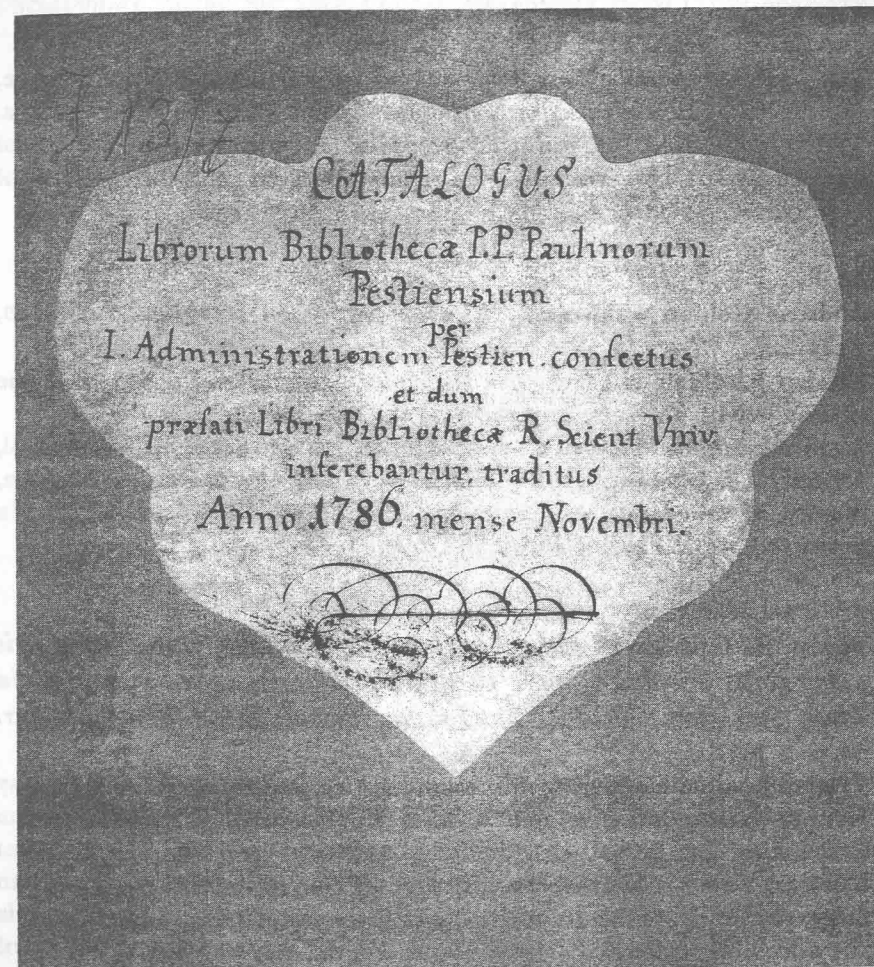
J 13/10

Catalogus Librorum conventus aboliti PP. Paulinorum Tüskeváriensium In Comitatu Wessprim. 1786.

18–19. p.

Felosztatási jegyzék a tüskevári pálosok könyveiről. A helyrajzi katalógus könyvszekrényenként tartalmazza a könyvek hozzátvetőleges adatait. – Abolitional list of the books in the monastery of Tüskevár.

The list is a 'short-title catalogue' of the books arranged according to the bookcases found in the library.

5. ábra A felosztatott pesti pálos rendház könyvtára katalógusának külső borítója

Pálos kegyhelyek, búcsújárás — Pauline shrines and pilgrimage

Ac 4052

Andrzej Goldonowski: *Summariusz historiey o Obrazie Panny Mariey ktory iest ná Jásney Gorze [...]*. W Krakowie 1639.

Címlap – Title page

A czestochovai pálos kegyhely lengyel nyelvű mirákulumos könyve, melyet 1648-ban jegyezték be a lepoglavai pálos könyvtár katalógusába. – A Polish book of miracles recorded in the Pauline shrine of Czestochowa. The volume was catalogued by the monastery of Lepoglava.

Ac 4022

Andreas Goldonowski: *Diva Claromontana seu Imaginis eius origo, Translatio, Miracula*. Cracoviae 1642.

Címlap hátoldala a kegyképet ábrázoló rézmetszettel – Verso of the title page with an engraving showing the holy image

A mirákulumos könyv a czestochovai pálos kegykép eredetéről, átviteléről és csodáiról szól. – This book of miracles is about the origin, history of translation and miracles of the holy image of the Virgin preserved at the Pauline shrine in Czestochowa.

RMK III 381a:1

Ferdinand Grieskircher: *Magnae Ungariae Dominae, Unici Dei Matris admirabilis mirabilia, quae in statua sua sacra super Posonium in Thal, Sub cura FF. PP. Paulinorum locata, mirabiliter operatur*. Viennae 1661.

Címlap hátoldala a kegyszobor rézmetszetes ábrázolásával és a Lippay György esztergomi érseknek – aki a XVII. században, még veszprémi püspökként, a pestis eltávolztatásáért először vezetett zarándoklatot Máriavölgybe – szóló ajánlás kezdetével – Verso of the title page with an engraved image of the archbishop of Esztergom, George Lippay who is the addressee of the dedication. Lippay was the first who still as bishop of Veszprém lead the first pilgrimage to Máriavölgy.

A legkorábban megjelent újkori, magyarországi búcsújáróhelyről szóló nyomtatott mirákulumos könyv, mely összefoglalja a máriavölgyi pálos kegyhely történetét és az ott történt csodákat. – The earliest printed

book of miracles in the post-medieval Hungarian tradition, containing the history and miracles of the Pauline shrine in Máriavölgy.

Ae 4r 175

Andreas Eggerer: *Pharmacopaea coelestis seu Maria Remetensis, In Sclavoniae Regno sub cura FF. Ordinis Sancti Pauli primi Eremitae, Fama et Miraculis clara [...]*. Graecii 1672.

36–37. p.: egy kocsmai verekezésben halálosan megsérült férfi csodás gyógyulása a zágrábremetei Szűz Mária közbenjárására. – Miraculous healing of a man injured during a tavern conflict. The miracle was ascribed to the intervention of the Holy Virgin of Zágrábremete.

RMK I 323:1

Esterházy Pál: *Az egész világon levő csudálatos boldogságos Szűz kepeinek rövideden föl tet eredeti [...]*. Nagy-Szombat 1690.

84. p.: A zágrábremetei (= „Remetei”) pálos búcsújáróhely kegyszobrának története a kegytárgy rézmetszetes ábrázolásával. – History of the statue of the Holy Virgin preserved at the Pauline shrine in Zágrábremete with an engraved image of the statue itself.

RMK I 361

Esterházy Pál: *Mennyei Korona [...]*. [Nagyszombat] 1696.

115. p. (Nr. CXXI.): A sopronbánfalvi (Wondorf, Bondorf) pálos kegyhelyről szóló leírás. – Description of the Pauline shrine in Wondorf.

Ac 4r 9

Nicolaus Benger: *Regina martyrum innumeris gratiis corusca Dei Mater Dolorosa Maria. Crisiensis Urbis Urbs refugii, afflictorum locus Asyli et solatii*. [Czestochowa] 1730.

Címlap a tulajdonosi bejegyzésekkel – Title page with possessor-notes
A kötet a körösi (Križevci, Horvátország) pálos Mária kegyhely történetét és az itt történt csodás gyógyulásokat veszi számba. – The book contains the history of the Marian shrine of the Paulines in Körös (Križevci, Croatia) along with the miraculous healings recorded there.

Ac 6470

Puteus aquarum viventium Marianus [...] Id est exhibitio Inventionis Statuae Beatissimae Genitricis Dei Miraculis clarae [...]. in Ecclesia

Conventus Ordinis Eremiterum S. Pauli I. Eremitae Mariae Thall [...]. (Transtulit in Latinum R. P. Josephus Nunkovics). Tyrnaviae 1742.

Címlap a címlapelőzék metszettel – Title page with engraving

A rézmetszeten a máriavölgyi (ma Marianka, Szlovákia) kegyeszobor és kegyhely látható a Szent Kút kápolnával. – The engraved image shows the statue of the Virgin of Máriavölgy (today Marianka, Slovakia) along with the shrine and the Chapel of the Holy Well.

Ge 4r 368 (RMK III 634)

Koptik Oddo: *Thalleidos*. I–II. Sopron 1744.

Címlap a kegyeszoborról és kegyhelyről készült rézmetszettel – Title page with engraved image of the holy statue and the shrine

Koptik Odó bencés szerzetes, dömölki apát hőskölteménye a máriavölgyi pálos kegyhelyről. – A heroic poem about the Pauline shrine in Máriavölgy written by the Pauline monk, Odo Koptik.

Ab 43

Honori Mariano. De Origine S. Statuae Thaumaturgae Sassiniensis.

26–27. p.: Az 1734. január–március hónapokban történt csodás gyógyulások – Miraculous healings recorded between January–March 1734

A sasvári (Schossberg, ma Saštín, Szlovákia) pálosok által gondozott kegyhely kéziratos története mirákulumos könyvvel. – Manuscript containing the history of the shrine in Sasvár (Schossberg, today Saštín, Slovakia) maintained by the Paulines along with a collection of miracles recorded there.

144131

Magyar Országnak Jeles tündökléssel Fel-tetszett Uj Csillaga Az [...]. sasvári B. Szűz Mária [...]. [Ford. Orosz Ferenc]. Nagyszombat 1751.

226–227. p.: 1734-ben a pálos kegyhelyen történt néhány csodás gyógyulás leírása. – Description of some miraculous healings happened at the Pauline shrine of Sasvár in 1734.

Gb 1758

Neuer Stern im Königreich Hungarn [...]. Pressburg (1750 körül).

Címlap – Title page

Mirákulumos könyv a sasvári búcsújáróhelyről. – Collection of miracles from Sasvár.

Ae 4r 468

Nowá Hwězda Uberské Kraginy, to gest: Neyswetegssy Bzj, a Bolosti Matka Maria, w miłosti plném Ssassyńském Obraze [...]. Trnawé 1751.

Címlap – Title page

A sasvári kegyhelyről és az ott történt mirákulumokról szóló „szlovák” nyelvű nyomtatvány. – A printed book about the history and miracles of the shrine in Sasvár.

6. ábra Andreas Goldonowski: *Diva Claromontana [...].* Cracoviae 1642.

A címlap hátoldala a kegykép ábrázolásával.

Tartalomjegyzék:

Et tu Hungaria cum Paulinis crescis — És Te Magyarország a pálosokkal virulsz. Kiállítás a pálos rend történetéről a budapesti Egyetemi Könyvtárban	3
History of the Pauline Order: Exhibition in the University Library Budapest	6
A kiállítás rendezőjének tudományos és ismeretterjesztő munkái a kiállítás témaköréből — Publications of the curator concerning the topic of the exhibition	9
Remete Szent Pál – szentéletű pálosok — St. Paul the Hermit – holy members of the Pauline order	10
Rendtörténet — History of order	14
A pálos rend regulája és liturgikus emlékei — Rules and liturgy of the order	20
Pálos írók – pálos irodalom — Pauline writers – Pauline literature	24
Könyv- és könyvtárkultúra — Books and libraries	28
Pálos kegyhelyek, búcsújárás — Pauline shrines and pilgrimage	32